

sicer majhna, se v njegovih značilnostih in strukturi odpirajo možnosti za hiter prihodnji razvoj. Analiza obsega in razvoja zasebnega neprofitnega sektorja v pričujoči knjigi temelji na podatkih zbranih leta 1996/97 zato se postavlja vprašanje nadaljnega razvoja zasebnega neprofitnega sektorja v zadnjih nekaj letih in bi bila ponovitev takšne študije nedvomno zanimiva in dobrodošla. Knjigo priporočam kot zanimivo in poučno branje vsem tistim, ki jih zanima področje zasebnih neprofitnih organizacij in socialne politike, kot tudi tistim, ki oblikujejo politiko za razvoj tovrstnih organizacij in nenazadnje tistim, ki v njih aktivno sodelujejo.

Literatura:

Helmut K. Anheier, Wolfgang Siebel (ed.): *The Third Sector – Comparative Studies of Nonprofit Organisations*. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1990.

Paul J. DiMaggio, Helmut K. Anheier: *The Sociology of Nonprofit Organisations and Sectors*. *Annual Review of Sociology*, 1990, Vol. 16: 137-159.

Jana Urh

Martin Hollis: Filozofija družbene vede. Maribor: Aristej, zbirka Dialogi, 2002 271 strani (ISBN 961-220-030-0), 5.000 SIT

prevod Leo Petrovič Breclj

Martin Hollis je bil do svoje smrti leta 1998 predavatelj filozofije družbenih ved na Univerzi Vzhodna Anglija v Norwichu. Njegov tekst *Filozofija družbene vede* je v prvi vrsti učbenik, splošni pregled novejše zgodovine filozofskih idej, ki sooblikujejo znanstveno raziskovanje v okviru družbenih ved. Kot tak je namenjen vsem študentom (in profesorjem) družboslovja in humanistike. Nesporna študijska uporabnost teksta, zaradi katere ga je mogoče določiti kot obvezno branje za slušatelje predavanj na fakultetah za družbene vede, se kaže predvsem v zbirki primerov in alegorij. Skrbno izbrani primeri učinkovito gradijo most med konkretnim in abstraktnim, kar je za razumevanje znanstvenih metod v družboslovju lahko ključnega pomena.

Uporabnost Hollisovega učbenika je po površnem sprehodu skozi tekst tako očitna, da nestrpnega študenta lahko kaj kmalu odvrne od misli, da bi bila avtorjeva pripoved lahko tudi zanimiva. A še eden od *must read* za študente se po natančnejšem branju, ki zahteva kar nekaj empatičnega navora, skorajda čudežno spreobrne v nadvse fascinantno igro, v kateri »*nujnosti mišljenja, idej ali jezika (de dicto) ne gre mešati z nujnostmi naravnih značilnosti, moči in procesov (de re)*« (str. 42). Igra bi lahko prevzela tiste izmed družboslovcev, ki so že kdaj odigrali partijo šaha ali bridža, navduši pa lahko prav vse, ki so se igrani s figurami ali kartami že kdaj predali s strastjo.

Hollis - kot racionalist, ki se mu ni potrebno bati stigmatiziranja »racionalnežev«, niti ne vidi razloga, da bi ga ustrahoval determinizem - se za vzbujanje bralčevega zanimanja ne poslužuje priljudnih prijemov. Postavi točno določena pravila za igro razumevanja, a bralcu prav v ničemer ne pomaga, da bi se pravil lažje naučil. Potovanje v ontologijo, metodologijo in epistemologijo igre in igranja končuje in ponovno začenja s kitico T.S.Eliota iz pesmi *Little Gidding*: »*Ne bomo odnehali raziskovati, in konec vsega našega raziskovanja bo, da bomo prišli tja, kjer smo začeli in spoznali kraj prvokrat*« (str. 263).

Avtor med določanjem pravil igre – razumljivo – ne namenja pretirane pozornosti »aberacijam mišljenja«. V igro jih je sicer mogoče vključiti kot možnosti, a z zanemarljivim učinkom nanjo. Na nenadni soigralčev napad blaznosti med partijo bridža pač ne gre računati, saj je strategija *biddinga* umetnost preračunanih ponudb, ki ne more temeljiti na nepredvidljivih odklonih, temveč na kombinatoriki znanega. Profesor Hollis nam tako že v uvodu h knjigi zagotovi, da njegov tekst ne prinaša postmodernih pogledov na naloge in metode znanosti, niti ne prenaša domnev, “*da je treba to, kar je staromodno, razumeti narobe*” (str.10). Svojo zgodbo uvrsti v “staromodnen” razsvetljenski prostor, ki mu dovoljuje razmišljati o ciljih razuma in se spraševati, ali jih je res potrebno na novo določiti. Ker imajo “*znanstvene revolucije vedno v svojem osrčju revolucijo metode*” (str.10), svoj učbenik zastavi tako, da izprašuje metode mišljenja. Osnovno vprašanje – Kolumbovo jajce, ki mu služi kot izhodišče za izpraševanje znanstvenih metod v družboslovju, je naslednje: *ali struktura določa delovanje ali delovanje določa strukturo?*

Če naj bo znanost enotna, in za epistemološko enotnost se Hollis zavzema, potem pušča prostor za tri razprave, ki služijo kot podlaga za določanje pravil igre. Prva je ontološka razprava o strukturi in delovanju. Druga razprava je metodološka in ima opraviti z analizo vzročnega razlaganja. Tretja razprava je iz prvih dveh izpeljana epistemologija. Po opisu šahovnice oziroma podlage avtor igro ustrezno organizira s štirimi osmi, od katerih ni mogoče odstopati: razlaganje in razumevanje sta njeni glavni temi, holizem in individualizem pa njeni stranski. Tudi konceptualno ogrodje je določeno z matematično natančnostjo. Sistemi (strukture) vežejo razlago in holizem, subjekti delovanja povezujejo individualizem z razlago, “igre” nastopijo na mestu razumevanja in holizma, akterje pa od subjektov delovanja ločuje razumevanje.

Tekst je organiziran tako, da o končnosti igralne partije ni mogoče dvomiti. Igralec, ki bi bil še lahko negotov glede izida, pa se ne more zanašati na srečo, ki bi mu prinesla zmago, niti se ne more hudovati nad pravili, kadar le-ta ne ustrezajo njegovim željam. Tako v prvih treh poglavjih avtor bralca vodi skozi izbrane vodilne interpretacije razlaganja. Prva interpretacija je racionalistična. Zatrjuje, da nam “*vsaka znanstvena teorija, ki ima opraviti s skritimi strukturami, dolguje interpretacijo o tem, kako lahko kaj izvemo o takšnih determinantah*” (str.18). Druga razlaga odgovarja s klasičnim empirizmom, manifestom za pozitivno znanost. Tretja, ki skuša misliti vzporedno tako prvo kot drugo, postavlja na glavo prepričanje, da vednost potrebuje “temelje”. Zaustavi se ob modnih “paradigmah”, ki bi lahko celo obvladovale razlago v okviru družbenih ved, če bi se igra že zaključila. A partija še zdaleč ni končana. Naslednje poglavje namreč pod drobnogled postavi vplivne sisteme (strukture), ki z vpeljavo funkcionalnosti zožujejo ljudi kot subjekte delovanja na številke. Avtor teksta seveda mora ugovarjati, saj igralcev kakršnihkoli iger ne gre tako po nemarnem podcenjevati, še posebej ne med partijo samo. Hollis zato kot rešitev ponudi izsledke teorije racionalne izbire in teorije iger, ter prizna, da jih je potrebno dopolnjevati z upoštevanjem osebne (družbene?) identitete. V finalu predlaga začasno spravo med razlago in razumevanjem: *homo economicus* in *homo sociologicus* v eni osebi si podajata roki, ko med igro zaporedja miselnih procesov nemo opazujeta intersubjektivnost na delu. A igra vključuje lastne učinke, tako kot vzrok zahteva posledico. Relativizem že skorajda postaja nuja, saj na mesto kart ali figur stopijo ljudje. A na točki, kjer bi bilo v delo že mogoče vpeljati politični angažma “hermenevtičnega kroga”, avtor stopi korak nazaj. Zdi se, da predvsem zato, ker ljudi ne zna podcenjevati, niti ne verjame, da je igro mogoče igrati tudi povsem apatično in brez strasti.

Delo je interdisciplinarno v smislu, da poskuša presegrati omejitve mišljenja. Raznoliki veliki avtorji, ki jih Hollis povzema, mu služijo kot obveščevalci za iskanje skritih struktur in delovanj akterjev, za njihovo rušenje ter ponovno sestavljanje. “Kombinatorika” idej in misli za povzetimi citati vključuje učinke njihove distribucije, obenem pa pušča odprt prostor za mentalne igre vsakega posameznega bralca. Hollis neumorno išče najbolj enostavne predpostavke, iz katerih bi bilo mogoče zgraditi *the final bid*, ter ga ponuditi soigralcem. V vsaki partiji znova in znova. To pa ga tudi uvršča med avtorje, ki jih je vredno znova in znova brati.